

Déli része az algyeyi határban csavarog. Egyike a réthosszabb ereinek.¹ Hozzátartozotta Vajkutykó nevű ér is. Az általa közbefogott vidéket Vajhátnak híják, melyről most a tőlünk Szegedre vivő állami vasútnak a 90. számú megállóhelyét is nevezik. Az 1789-iki összeírás Gyanta és Porgány-fok közt említi.

Vermes-ér Batida és Gorzsa közt.

d) A csatornák.

Ásott-Tisza vagy Új-Tisza, Kanális, Kopáncs—kistiszai és Hódtó—kistiszai csatornák.

A víz folyásának eszközlése és elősegítése végett határunkon különböző időkben emberi erővel készített csatornák is létesítettek, melyek közül a nevezetesebbek a következők:

α) Ásott-Tisza vagy Új-Tisza, gr. Károlyi Antal földesúr készítette 1779-ben oly czélből, hogy a város és a Tisza közt állandó, alkalmas vízi utat létesítsen s ekkép a szállítást és közlekedést ránc nézve megkönnyítse. A mérnökök azonban elszámították magukat, mert a város alá vezetett víz nem folyt vissza a Tiszába s mivel

¹ A Ruttkai-féle 1751-diki térkép Vajtónak nevezi, melybe a Porgány és a Tisza egyik ága torkollik. Derékszőgben hajlott kar alakban rajzolja, melynek déli ága különösen széles.

ekkép' a város és szántóföldei az elárasztás veszélyének voltak kitétetve: a gróf a városbeliek unszolására megengedte, hogy a roppant erővel készítettett csatorna torkolatát a Tiszánál eltölthessék. A csatorna a körtvélyesi Tiszából kiindulva, a Kender-tóba, s innét a paléi nyomáson keresztül a város alatt a Hód tavába vezetett. Itt az árok a tó alsó kanyarulatát követve, megfordult s a Kökény-domb, innét a Hód-köldök, innét ismét a Porgány-ér felé tartott. Ennek a szárnynak rendeltetése lett volna a Hód-tóba juttatott vizet a Nagyfa-derék kanyarulatnál a Tiszába visszavezetni. Azonban a csatorna ez ága nem felelt meg rendeltetésének. A nagy erővel és nagy várakozások közt készített csatorna ennek következtében csakhamar beiszapolódott. Körtvélyesi medre azonban még elég tisztán kivehető. Benne káka terem, és iszap áll. Birkaúztatásra és kenderáztatásra használják, mikor a fakadó víz benne meggyűl. Nyáron át azonban kiszárad. Minderről annak idején tüzetesen fogunk szólani.

β) A Kanális, így híják nálunk azt a csatornát, mely a mult században a város belterületének északnyugoti szélén létesítettett a Csúcs és Hattyas vizeinek elvezetése céljából. Kezdődik a szentesi-utczai puszkaszínnél s a Lévái-utczát középen hasítva, a Steiner-féle faraktár mellett s az Álmos-utczának északi végénél a körtöltés alatt a Paperei laposba vezet. Ezen kívül a víz elvezetése végett kisebb-nagyobb csatornák, árkok a város egész belterületén mindenütt vannak

az utczákon, itt-ott a telkek között is. Ez utóbbiak közül jelentékenyebbek a Csillag-utczától a Malom-utczáig az Árok-utczán át, továbbá a Gomba- és Simonyi-, a Csalogány- és Újvilág-, a Fácán- és Teleki-, a Szentesi- és Kisfaludi-, a Jegenyé- és Szent-László-, a Csík- és Feleki utczák között levők. E csatornák 1892-ben általában mélyítették és tisztították. A belterület új csatornázási tervét 1897-ben készítette el az állam az aradi kulturmérnökség által, mely terv valósítása még a jövőre néz.

7) A Kopáncs-kistiszai csatorna. 1875-ben a mindszent-apátfalvi ármentesítő társulat 7-7 km. hosszúságban készítette a réten és a határ délnyugoti részén jelentkező fakadás és csapadék vizek elvezetése s a területnek művelésre alkalmassá tétele végett. Kezdődik a vásárhelyi-szegedi vasút Tarjánvég nevű 89. sz. őrháza mellett s északdéli egyenes irányt követve, ott, a hol a határt eléri, belemegy a Kéró medrébe, mely e csatorna készítésekor egész torkolatáig, t. i. a Kis-Tiszáig kimélyítették. A csatorna vizét itt eresztették aztán be zsilipen és szivattyúval a Tiszába. E csatorna több mellékcsatorna közvetítésével magas vízálláskor a Hámszárítótól a Kis-Tiszáig mutatkozó fakadás-vizeknek nyit utat s ezenkívül elvezeti a Solti nyomás, a Keselyes-ér, a Tére és a Gyuló-lapály belvizeit. A zsilip 1887-ben bedől-
vén, megszünttetett, helye töltéssel bétömetett, a csatorna vize pedig a Kéróból a Porgány-
érbe vezetett bele.

δ) A Hódtó-kistiszai csatorna a mindszent-apátfalvi ármentesítő társulat 1873-ban létesítette 14,1 kilométer hosszúságban abból a célból, hogy a város belterületét s a már kiszárított Hód tavát és Rétet fenyegető belvizeket elvezesse s ártalmatlanokká tegye. Kezdődik a város alatt a Hód-tó közepén, a vasuti töltés alatti áteresznél, aztán az egykori tó hajlását követve, körívben lekanyarodik keletre a Vágott-halomig, innét pedig egyenes irányban haladva, Kopáncs és Gorzsa közös határán levezet a kovászdi rétbe a Kérőig s ez útjában átmetszi a Gatyás-eret, a Hódköldök-eret, az Antalics-síkot és az Antalics-halmot. A Kérőt elérve, ennek kimélyített medrében folytatja útját s itt a kopáncs-kistiszai csatornából érkező vizeket is felveszi. Hogy feladatának annál inkább megfelelhessen, mindjárt kiindulásától kezdve több mellécsatornával van ellátva, minők a hódtó-paperei, a solt-paléi, a szőlőhalmi, a besé-éri, katrai, zsenai, Lenárt, kopáncs-fensíki és a csődör-halmi csatornák. A Hódtó-kistiszai és a Kopáncs-kistiszai csatornák vizei pedig egyesülvén a Kéróban vagy Kis-Tiszában, 1887 óta az Összekötő-csatornán s a Porgányon végig haladnak a Farki-réten s a Nagyfa-kanyar megkerülésével, az e célra készült kódsi csatornán át a kódsi zsiliphez érkeznek, melyen át szabad lefolyást nyernek a Tiszába. Ha azonban ez megáradt, akkor a zsilip elzáratik s a csatornán érkező vizek szivattyúk által vettetik át a védtöltés tetején a folyamba. E két vízemelő-gép 24 óra

alatt együttesen egymillió kétszázkilenczvenezer hektoliter vizet képes a védgáton keresztülhajtani.

e) A Száraz-ér csatorna, melyet fentebb a Száraz-ér folyó alatt már ismertettünk.

e) A t a v a k.

Antalics, Árpád, Atka, Barczi-rét, batidai sík, Bodrog, Bogárzó, Büdös, Corgutó, Csucs, Czigányjárás, Dongó-rét, Csinkus, Farki-rét, Fecskés, Fenék, Fejértó, Fertő, Görbeszék, Gyanta, Gyuló-lapos, Halásztó, Hattyas, Hódtava, Horgonya, Hosszútó, Kéktó, Kerektó, Kenderítő, Keskenytó, Kistó, Kollantó, Kopáncsi-sík, Kovázdai rét, Körtvélyes, Körtvélytő, Kotacz, Kutya-fenek, Laponyag, Ökrös, Petres, Sártó, Solti lapos, Sóstó, Sulymostó, Szék-ér, Tófarok, Tó István laposa, Töring, Tűfarok, Jobb-szénahát, Vártó.
Az ismeretlen fekvésű régi vizek.

T a v a i n k — melyek közé a nagyobb síkokat, laposokat, nádasokat és alacsonyabb vízzel fedett rétségeket is számítjuk, mivel a Tisza árja és a légköri csapadék felgyülemzése koronként ezeket is mélyebb vizekké változtatta — szintén nagyszámban voltak, melyek egy részének azonban már fekvése vagy neve is kiveszett tudásunk köréből. A többé-kevésbé ismeretesek így következnek:

Antalics vagy Andalics tava a réten, a Gyuló és Gatyás erek egybeszakadása alatt, a Kenyérváró-halomtól és Károly-töltésétől dél-